Strategie školní neúspěšnosti

Základní škola generála F. Fajtla DFC

Strategie předcházení školní neúspěšnosti vychází z vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, s ohledem na znění dalších předpisů. Tato strategie je vypracována jako součást dokumentace Preventivního programu školy.

Obsah

1. Vymezení školní neúspěšnosti 1
   1.1 Žák je ohrožen školní neúspěšností 2
   1.2 Cíle a strategie 2
2. Příčiny školní neúspěšnosti 2
   2.1 Sociálně-psychologické faktory školní neúspěšnosti 2
   2.2 Biologicko-psychologické faktory školní neúspěšnosti 3
3. Předcházení školní neúspěšnosti ze strany školy 4
   3.1 Pedagogičtí pracovníci 4
   3.2 Motivace a zvyšování sebedůvěry 4
   3.3 Role vyučujících 5
   3.4 Postup přímé práce ve výuce u neúspěšného žáka: 5
   3.5 Plán pedagogické podpory 5
   3.6 Školní poradenské pracoviště 6
   3.7 Vedení školy 7
4. Návrhy podpůrných opatření v rámci Plánu pedagogické podpory 7

1. Vymezení školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je z hlediska pedagogicko-psychologického a socio-pedagogického chápána jako selhávání nezletilého v podmínkách školního edukačního programu nejen špatným prospěchem, ale také vytvářením negativních psychických postojů a emočních stavů ve vztahu k vlastnímu učení, ke vzdělávání, k učitelům a obecně ke škole. Bývá důsledkem nevyváženosti ve vývoji osobnosti žáků, v jejich výkonnosti, motivaci, volních vlastnostech a v neposlední řadě také v rodinném prostředí. Neprospěch je téměř vždy způsoben souborem mnoha příčin, které je třeba včas rozkrýt a přijmout účinná opatření směřujících k nápravě. Podpora školního úspěchu vychází zejména z atmosféry školy, ve které je podporováno učení každého žáka, tedy dobrými mezilidskými vztahy jak mezi samotnými žáky, tak mezi žáky a pedagogy.

1.1 Žák je ohrožen školní neúspěšností, když:

- na konci pololetí z některých předmětů neprospěl, nebo je z některých předmětů nehodnocen,
- dlouhodobě neplní zadané úkoly učitele,
- svým chováním soustavně porušuje školní řád a jsou vůči němu stupňována výchovná opatření (poznámky v EŽK, napomenutí TU, DTD, DŘR, snížená známka z chování),
- jeho příprava není systematická, dlouhodobě si nenosí věci na vyučování,
- vykazuje dlouhodobou absenci ve vyučování.

1.2 Cílem strategie je:
včas vyhledávat potenciálně neúspěšné žáky a vytvořit podmínky ke zlepšení jejich školní úspěšnosti. Neúspěšný žák si ve stanoveném čase nedokáže osvojit probírané učivo a v klasifikačním období neprospívá z jednoho nebo více předmětů. Nejčastěji dává první podnět pro vytipování potenciálně neúspěšných žáků během klasifikačního období třídní učitel nebo jiný vyučující.

2. Příčiny školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je vymezena řadou faktorů, především osobností a zdravotním stavem nezletilého, dále rodinným a mimoškolním prostředím a výchovně vzdělávacím procesem ve škole. Při řešení školní neúspěšnosti je nezbytná spolupráce školy, dalších odborníků, rodiny a samotného žáka.

Na zjištění **příčin** školní neúspěšnosti se podílejí třídní učitel, ostatní vyučující, výchovný poradce, metodik prevence, školní psycholog, vedení školy, zákonní zástupci a mimo jiné samotný neúspěšný žák. Každý případ špatného prospěchu má svou **individuální** souhru příčin a podmínek, vlastní vývoj a dynamiku.

2.1 Sociálně-psychologické faktory školní neúspěšnosti se dále člení na:

A) Nedostatky a obtíže v rodinném, školním i mimoškolním prostředí:

- vztah mezi socioprofesním zařazením rodičů a prospěchem dětí,
- bytová situace zejména v rodinách s více dětmi, kdy žák nemá dostatek klidu,
- socio-kulturní úroveň a vzdělání rodiny,
- názor rodičů na význam vzdělání jejich dítěte a jazyková kultura rodinného prostředí,
- nezájem rodičů o dítě spojený s výchovným zanedbáváním,
- nepodnětné rodinné prostředí,
- výskyt návykových látek v rodinném zázemí
- krizová situace v rodině (rozvod, úmrtí),
- nedostatečná domácí příprava, nebo naopak přehnané nároky rodičů,
- nesprávné typy výchovy v rodině – nedostatečná, ale i rozmazlující, infantilní, příliš úzkostlivá, ambivalentní, laxní, kontrastní, perfekcionistická, protektivní, zavrhující,
- psychické, zejména emoční strádání a chronická konfliktová či krizová situace v rodině,

- úroveň, kvalita i kvantita kontroly přípravy dětí na vyučování ze strany rodičů,
- zájem rodičů o výsledky výchovy a vzdělání a o budoucí povolání svých dětí.

B) Mezi nedostatky ve výchovně-vzdělávacím procesu školy řadíme:

- malou aktivizaci žákovy osobnosti ve vyučování,
- přístup pedagogických pracovníků,
- vztahy mezi spolužáky, kamarády, vrstevníky, nedostatky v respektování vývojových hledisek a principů pedagogické práce,
- nedostatky v interakci učitel a žák, žák a spolužáci,
- nedostatky v psychologicko-pedagogickém postoji učitele vůči neprospívajícím žákům,
- zužování práce jen na didaktická hlediska za opomíjení výchovně vzdělávacího procesu,
- nepříznivě působí hluk ve škole a ve třídě,
- nedostatky v osvětlení a materiálním vybavení třídy,
- mimořádné formy výuky,
- konflikty ve spolupráci školy s rodinou,
- stupňující se kázeňské přestupky,
- škola nerespektuje SVP žáka.

C) Z mimoškolního prostředí:

má pro vzdělávání žáka nepříznivý dopad žákovo členství v závadové partě spolužáků. Zejména se jedná o setkávání se s o mnoho staršími dětmi, než je samotný žák/kyně. Následně mohou nastat další obtíže rizikového chování typu: záškoláctví, útěky ze školy nebo z domova, agrese vůči spolužákům či učiteli.

2.2 Biologicko-psychologické faktory školní neúspěšnosti

- úroveň rozumových schopností
- přetrvávající neuropsychické nezralosti pro školu
- psychosomatické obtíže: bolesti hlavy, břicha, nechutenství, zvracení, tiky, školní fobie, záchvaty paniky a úzkostné stavy),
- vývojové fáze se zvýšenými nároky na metabolismus (růstová akcelerace s jejími důsledky),
- pohybový neklid (ten může být způsoben jak organicky, tak deprivací, tedy psychogenně),
- percepčně motorické poruchy (např. zrcadlové psaní čísel a písmen),
- smyslové vady (např. vada zraku, sluchu atp.),
- řečové vady,
- dyslexie, dysortografie, legastenie, dyskalkulie, dyspinxie, - nevyhraněná lateralita (např. přecvičovaného leváctví),
- hyperkinetická porucha a hyperkinetická porucha s poruchou pozornosti (ADD nebo ADHD),
- předchorobí dítěte,
- choroby způsobených neurotropními viry (po zánětu příušních žláz, mozkových blan dochází k poruchám pozornosti),
- endokrinopatie (např. zvýšená činnost štítné žlázy),
- záchvatovité onemocnění (epilepsie),

- postinfekční pseudoneurastenické stavy (po infekční žloutence zvýšená únavnost, poruchy paměti apod.),
- chronická onemocnění a rekonvalescence,
- stavy zvýšené únavnosti a kolísavé výkonnosti,
- neuropsychické či afektivní lability a neurotické tendence (snížení koncentrace pozornosti),
- častým handicapem (zejména u chlapců) bývá vystupňovanost pubertálních povahových změn (značná emoční labilita, zvýšená vnitřní tenze a únavnost, převaha mimoškolních zájmů, denní snění, labilita sebehodnocení atp.),
- neuspokojení základních psychických potřeb dítěte – potřeba lásky, bezpečí a akceptace v rodině a v dalších sociálních skupinách. Děti psychicky deprivované pracují často pod úrovní svých schopností, ztrácejí zájem o učení, mívají poruchy chování a zaměřují se na získání náhradního uspokojování svých potřeb.

3. Intrapsychické příčiny školní neúspěšnosti:

- negativní vztah žáka k učení,
- nedostatečná školní motivace,
- záporný vztah žáka k učiteli,
- pocit méněcennosti, regres,
- apatie vůči škole
- oslabené volní úsilí,
- školní fobie (chorobný strach ze školy),
- intelektuální pasivita (mnoho nadaných žáků se spokojuje jen s průměrnými a nižšími výsledky, i když jejich kapacita stačí na výsledky nadprůměrné),
- poruchy sebehodnocení (pocit méněcennosti, snížená sebedůvěra a sebeúcta).

3. Předcházení školní neúspěšnosti ze strany školy

V první řadě je nutné podrobit dítě kvalitní **pedagogické diagnostice**, aby byly odhaleny konkrétní příčiny selhávání žáka ve škole. Diagnostika žákových možností, učebních stylů a vzdělávacích potřeb škole pak umožní nastavit vhodná opatření. Je potřeba reagovat **včas** tak, aby žák byl schopen zastavit svůj pokles výkonu a případně se vrátit mezi "školsky úspěšné žáky".

3.1 Pedagogičtí pracovníci předcházejí školní neúspěšnost žáků tím, že:

- Znají žákovy vzdělávací možnosti;
- jsou se žákem v pravidelném kontaktu;
- mají přehled o úrovni vědomostí a dovedností žáka;
- znají příčiny jeho nedostatků při plnění školních povinností;
- znají žákovo rodinné zázemí a jeho zdravotní stav;
- stanovují pravidla vzdělávacího procesu a způsoby hodnocení v daném předmětu;
- efektivně podporují žáka, motivují jej ke školní práci;
- nabízejí žákům a jejich zákonným zástupcům konzultační hodiny, které jsou zveřejněné na webových stránkách školy.

3.2 Motivace a zvyšování sebedůvěry pedagogy:

- Klademe na dítě přiměřené nároky;
- zdůrazňujeme jeho pozitivní stránky;

- oceňujeme jeho jedinečnost;
- umožňujeme dítěti vyslovovat vlastní názory s respektem k ostatním;
- podporujeme aktivitu dítěte;
- pomáháme dítěti a radujeme se z jeho úspěchů;
- rozvíjíme u dítěte pocit empatie;
- vyhýbáme se negativnímu srovnávání.

3.3 Role vyučujících

Včasné podchycení žákových potíží jednotlivými vyučujícími, ti zejména vyhodnotí, zda jde o **ojedinělý** výpadek, nebo trvalejší problém, v takovém případě o neúspěšnosti **informují rodiče** žáka a třídního učitele.

Třídní učitel ověří, zda jde o problém spojený jen s jedním vyučovacím předmětem, nebo zda se týká více vyučovacích předmětů, případně i ve spojení s výchovnými problémy. Pedagog by měl monitorovat výrazně zhoršený prospěch žáka a jeho selhávání ve školní práci již po prvním čtvrtletí. Dále by měla být konzultována s rodiči vysoká **absence** žáka ve vyučovacích předmětech a mělo by být vyvoláno preventivní jednání s rodiči.

Podle závažnosti problému třídní učitel kontaktuje rodiče, nabídne osobní jednání s jednotlivými vyučujícími, případně s výchovným poradcem, metodikem prevence, školním psychologem či dalšími členy Školního poradenského pracoviště. Kromě individuálních pohovorů je možné svolat jednání výchovné komise. O jednáních se vedou písemné záznamy, které vždy obsahují doporučení školy vůči rodičům a postoj rodičů k nim (individuální doučování, vyšetření v PPP apod.). Musí být také informováno vedení školy.

3.4 Postup přímé práce ve výuce u neúspěšného žáka:

1. Pozorování žáka při výuce, aktivizační metody, hodnocení přístupu formou okamžité zpětné vazby na výkon;
2. konzultace zjištěného stavu s ostatními vyučujícími a třídním učitelem;
3. hledání příčin neúspěšnosti se žákem a jeho zákonnými zástupci;
4. volba vhodných forem a metod práce – individualizace přístupu, stanovení minimálního obsahu učiva, užívání podpůrných aktivit, pomůcek;
5. stanovení si s ve spolupráci poradenským pracovníkem školy Plán pedagogické podpory;
6. **výstupy vzdělání nejsou upravovány.**
7. pedagog si vede písemné záznamy o selhání žáka/kyně a kontaktujte ZZ.

3.5 Plán pedagogické podpory

Podpůrný plán pro neprospívající žáky je souhrn opatření nabízených žákům a jejich rodičům, který se podpisem všech stran stává pro všechny závazným. Pokud selže individuální podpora žákovi a ten je v prvním pololetí hodnocen špatnou známkou a jeho vyučující vyhodnotí další vývoj jeho výkonů jako rizikový, nabízí se žákovi/žáčkám a jeho/jejím zákonným zástupcům Plán pedagogické podpory. Po uzavření pololetního hodnocení výsledků vzdělávání navrhne třídní učitel ve spolupráci s ostatními vyučujícími PLPP. Vypracovává ho třídní učitel ve spolupráci se všemi dalšími žákovými vyučujícími a školním psychologem. Následně s ním

seznámí samotného žáka a jeho zákonné zástupce a dojde k jeho podpisu. Po 3 měsících je vyhodnocena jeho efektivita. Tento plán lze stanovit na žádost aktéru vzdělávacího procesu (pedagog, rodiče atp.) i během školního roku, pokud bude vnímán jako efektivní.

3.6 Školní poradenské pracoviště

=školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog – poskytují pedagogickým pracovníkům podporu zejména:

- v komunikací s neúspěšným žákem;
- v komunikací se zákonnými zástupci;
- podporou vztahu vyučujícího a žáka;
- podporou vztahu vyučujícího s třídním učitelem a ostatními pedagogickými pracovníky;
- komunikuje s odbornými pracovišti (PPP, SPC atd.)
- lze doporučit objednání žáka/kyně na diagnostické vyšetření do ŠPZ k vyloučení dalších obtíží, které mohou bránit ve školním výkonu.

Třídní učitel může kdykoliv oslovit jakéhokoliv poradenského pracovníka, aby mu pomohl v nastavení podpůrných opatření, která by mohla žákům lépe pomoci překonat neúspěch ve škole.

3.7 Vedení školy

Škola průběžně vyhodnocuje úspěšnost opatření, dlouhodobě sleduje žáky s riziky neúspěšnosti, poskytuje jim pomoc k jejímu překonání, zohledňuje vnější prostředí ovlivňující výsledky žáků, přijímá případná opatření k zamezení rizikového chování.

Na jednání pedagogických rad, předmětových komisí a metodických schůzek je vyhodnocována situace vzdělávání žáků ohrožených školní neúspěšností.

Škola si v prevenci stanovuje dlouhodobé cíle, kterými jsou:

- vytváření kvalitního prostředí ve třídách a škole,
- trvalé sledování a vyhodnocování této problematiky, poskytování informací o úspěšných i neúspěšných řešeních,
- v rámci DVPP rozvíjet klíčové dovednosti pedagogů pro tuto oblast,
- je poskytována nabídka pomoci pro žáky, kteří potřebují řešit subjektivně náročné životní situace,
- školní poradenské zařízení vytváří a aktualizuje strategii prevence školní neúspěšnosti, seznamuje s ní pedagogy školy a vyhodnocuje její účinnost.

4. Návrhy podpůrných opatření v rámci Plánu pedagogické podpory

Pro úspěšnost PLPP jsou podstatné především formy a metody práce využívané učitelem, ke kterým patří zejména:

- Podpůrný studijní plán, tj. stanovení přiměřeného obsahu učiva – učitel stanovuje obsah učiva určený k osvojení v rozsahu, který odpovídá žákovým vzdělávacím možnostem (intelektovým i sociálním);
- zadávání pravidelných úkolů vycházejících ze stanoveného obsahu učiva, tj. PLPP – zadání práce pro domácí přípravu – dílčí úkoly odpovídající žákovým vzdělávacím možnostem;
- užívání podpůrných aktivit – oznámení písemné práce, stanovení termínu zkoušení z konkrétního učiva, umožnění opakovaného opravného pokusu na opravu špatné známky;
- používání podpůrných pomůcek při samostatné práci – přehledy, tabulky, kalkulačky, nákresy, aj. dle charakteru předmětu, které pomohou žákovi lépe se orientovat v učivu;
- individuální práce se žákem v rámci individuálních konzultací i v rámci vyučovací hodiny – pomoc žákovi odstranit výrazné mezery v učivu, podpora při výuce při výkladu nového učiva;
- vedení písemných záznamů o průběhu podpůrného programu – zadání úkolu, termín splnění, poskytování pravidelných informací o průběhu podpůrného programu rodičům a výchovnému poradci – informace o přístupu žáka k plnění povinností v časovém sledu;
- domluva konzultačních hodin, kdy si učitel zve žáka na konkrétní termín v případě, že žák potřebuje opakovaně vysvětlit probírané učivo, učitel telefonicky zve rodiče současně se žákem, aby je informoval o pravidlech práce, aby se s rodiči dohodl, jak mohou své dítě podpořit;
- doučování ve spolupráci se staršími žáky, nebo doučování neúspěšných žáků po vyučování;

- strukturace úkolů na menší celky, aby si žák/kyně mohl/a zažít úspěch;
- žáci jsou seznamováni s možnými styly učení a učí se vědomě používat styl pro něj nejvýhodnější,
- pravidelné konzultace s poradenskými pracovníky školy;
- stanovení přiměřeného rozsahu učiva na doma i ve škole;
- **včasné** informování rodičů o mimořádném zhoršení prospěchu žáka, tak, aby se zvýšenou péčí mohlo zabránit zhoršení souhrnné klasifikace žáka na konci každého pololetí;
- u žáků, jejichž neúspěšnost souvisí spíše se sociálním znevýhodněním, konzultovat situaci s výchovnou poradkyní a OSPOD.